
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

בין משוררים: דיאלוגים שיריים בספרד המוסלמית - 17894

תאריך עדכון אחרון 07-05-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: ספרות עברית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז):

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: shulamit.elizur@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ב 9:30 - 10:30

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

משוררינו הגדולים בספרד התכתבו לעתים זה עם זה בשירה, והתכתבויות אלה מלמדות רבות על אופי השירה בימי-הביניים. נעקוב אחר כמה מן ההתכתבויות הללו, כגון חליפת השירים המרתקת בין יצחק אבן כלפון לשמואל הנגיד; ההתכתבות החד-סטריית של רשב"ג עם שמואל הנגיד; והשירים ששלחו זה לזה משה אבן עזרא ויהודה הלוי בתקופות שונות בחייהם.

מטרות הקורס:

היכרות מעמיקה עם השירה העברית בספרד מזווית שבדרך כלל איננה נלמדת: ההתכתבות בין משוררים, הנוגעת הן בנורמות הקלסיות של השירה והן בפינות אישיות וייחודיות.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

יכולת ניתוח של שירים מספרד, תוך התמצאות ברקע ההיסטורי לכתיבתם.

דרישות נוכחות (%) :

80

שיטת ההוראה בקורס: קריאה צמודה של טקסטים וניתוחם תוך דיון עם הסטודנטים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

שיעור 1

מבוא

דונש בן לברט / ואומר אל תישן

שיעורים 2-4

ויכוח עקיף וויכוח ישיר: מנחם, דונש ותלמידיהם.

דונש בן לברט / דעה לבי חכמה

תלמידי מנחם / לגיבור בתעודה (ועוד)

יהודי בן ששת / אחל במילים צרופים (ועוד)

שיעור 5

מספרד אל המזרח: ר' שמואל הנגיד אל ר' דויד הנשיא.

שמואל הנגיד / עליכם בני תורה (אצפה אלי שחק)

שיעורים 6-9

הערכה הדדית בין נתמך מבוגר לתומך צעיר: בין יצחק אבן כלפון לר' שמואל הנגיד.

יצחק נ' כלפון / הראית ארי; כי אין בתבל; חטאתי כמו ארץ; הנחתי כעב עברה;

נמוגותי בדרכי; נדיבותך רחבה ועמוקה; פני תבל כצואר המצורע

שמואל הנגיד / רעי התתאונן; היש עשוק; אחי מוסר ובר תורה; דברין בתוך לבות;
ידידותך בתוך לבי יצוקה

שיעורים 10-12
מכתב שירי ותשובתו: בין יוסף אבן חסדאי לר' שמואל הנגיד.
יוסף אבן חסדאי / הלצבי חן
שמואל הנגיד / התזכיר אל יפת מראה

שיעורים 13-14
התכתבות חד-סטרית: בין ר' שמואל הנגיד לרשב"ג.
שלמה אבן גבירול / מי זאת כמו שחר; שמואל מת בנו לברט; אמור לשר אשר עלה; שמואל את
כרמתי; תבונתך אמת מים רחבה שפת מזרק; כל הזמנים; קום הזמן

שיעורים 15-20
מבקשת חסות לידידות: בין משה אבן עזרא לר' יהודה הלוי.
יהודה הלוי / עמדו עמדו קט מעט
משה אבן עזרא / ילדי ימים
יהודה הלוי / האיגרת 'שלום רב וישע יקרב' והשיר 'אחר גלות סוד מה אטמין'
יהודה הלוי / איך אחרין אמצאה מרגוע
(שירים נוספים יימסרו בהמשך)

שיעורים 21-28
בין ידידים: ר' יהודה הלוי ומשוררים נוספים
(שלמה אבן גיאת, יוסף אבן סהל, אהרן אלעמאני ועוד; רשימת השירים תימסר בהמשך)

חומר חובה לקריאה: מקורות

ח' בראדי (מהדיר), דיואן יהודה בן שמואל הלוי, כרכים א-ד, ברלין תרנ"ד-תר"ץ.

ח' בראדי (מהדיר), משה אבן עזרא: שירי החל; ספר ראשון (דיואן / שירי אזור / מכתבים / ספר הענק), ברלין, תרצ"ה; ספר שני (באור לדיואן / רשימות ומפתחות), ירושלים, תש"ב; ספר שלישי בעריכת ד' פגיס (באור לשירי האזור למכתבים ולספר הענק, שנוי נוסח ושירים מכתב-יד גינצבורג ומפתח כללי לביאור), ירושלים, תשל"ח.

ח' בראדי וק' אלברכט, שער השיר, לייפציג 1905.

ח' בראדי וח' שירמן (מהדירים), שלמה אבן גבירול: שירי החול, ירושלים, תשל"ה.

י' דוד (מהדיר), שירי יוסף אבן צדיק, ניו-יורק וירושלים, תשמ"ב.

ד' ירדן (מהדיר), דיואן שמואל הנגיד: בן תהלים, ירושלים, תשכ"ו.

ד' ירדן (מהדיר), שירי החל לרבי שלמה אבן גבירול, כרכים א-ב, ירושלים, תשל"ה-תשל"ו.

א' מירסקי (מהדיר), שירי ר' יצחק אבן כלפון, ירושלים, תשכ"א.

צ' פיליפובסקי (מהדיר), ספר תשובות דונש בן לברט עם הכרעות רבינו יעקב תם, לונדון ועדינבורג תרי"א.

ז' שטרן (מהדיר), ספר תשובות תלמידי מנחם בן יעקב נ' סרוק; תשובות תלמיד דונש הלוי בן לברט, וינה 1870.

ח' שירמן, 'המשוררים בני דורם של משה אבן עזרא ויהודה הלוי', בתוך: ידיעות המכון לחקר השירה העברית, ב (ברלין, תרצ"ו), עמ' קיז-ריב; כרך ד (ברלין-ירושלים, תחר"ץ), עמ' רמז-שג; כרך ו (ירושלים, תש"ו), עמ' רמט-שנו (בעיקר חלק ראשון, עמ' קנ-קנא).

ח' שירמן, השירה העברית בספרד ובפרובאנס, ירושלים ותל-אביב, תשכ"א (מהדורה א: תשט"ו).

- *Tesubot de Dunas Ben Labrat; edición crítica y traducción española de Angel Sáenz Badillos, Granada 1980*

Tesubot de los discipulos de Menahem contra Dunas ben Labrat; edicion del texto y traduccion castellana por Santiago Benavente Robles; revisada y completada por Angel Saenz-Badillos, Granada 1986

מחקרים

ש' אליצור, 'חידושים בחקר השירה והפיוט בגניזת ז'נבה', אוסף הגניזה הקהירית בז'נבה: קטלוג ומחקרים, בעריכת ד' רוזנטל, ירושלים תש"ע, עמ' 200 207.

ש' אליצור, שירת חול עברית בספרד המוסלמית, תל-אביב תשס"ד, כרך א, עמ' 83 118; כרך ב, עמ' 329 275.

ש"ד גויטיין, 'האם הגיע יהודה הלוי אל חופי ארץ-ישראל?', תרביץ, מו (תשל"ז), עמ' 245-250.

ש"ד גויטיין, 'הפרשה האחרונה בחיי רבנו יהודה הלוי', תרביץ, כד (תשט"ו), עמ' 21-47.

מ' גיל וע' פליישר, יהודה הלוי ובני חוגו: 55 תעודות מן הגניזה, ירושלים תשס"א, עמ' 174-257.

י' יהלום, 'גנזי לינגראד וחקר שירת חייו של ר' יהודה הלוי', פעמים 7-46, (תשנ"א), עמ' 55-74.

י' יהלום, 'שירה וחברה במצרים, בחינתן על פי היחס לשירת-החול של ר' יהודה הלוי', ציון מה (תש"ם), עמ' 286 298.

ש' כ"ץ, פיתוחים פתוחים ואטורים, ירושלים תשנ"ב, עמ' 62, 65, 72, 147, 160, 202, 213.

ד' פגיס, חידוש ומסורת בשירת החול העברית: ספרד ואיטליה, ירושלים תשל"ו, עמ' 7 41, 160 141.

ד' פגיס, שירת החול ותורת השיר למשה אבן עזרא ובני דורו, ירושלים תש"ל, עמ' 116 196.

ע' פליישר, 'לתולדות שירת החול העברית בספרד בראשיתה', תרבות וחברה בתולדות ישראל בימי הביניים, קובץ מאמרים לזכרו של חיים הלל בן-ששון, בעריכת ר' בונפיל, מ' בן-ששון, י' הקר, ירושלים תשמ"ט, עמ' 197-225 (eq&); ע' פליישר, השירה העברית בספרד ובשלוחותיה, בעריכת ש' אליצור וט' בארי, ירושלים תש"ע, כרך א, עמ' 47 77).

ע' פליישר, 'לקורות ר' יהודה הלוי בנעוריו וראשית קשריו עם ר' משה אבן עזרא', קרית ספר, סא (תשמ"ז), עמ' 893-910 (eq&); ע' פליישר, השירה העברית בספרד ובשלוחותיה, כרך ב, עמ' 788 805).

ע' פליישר, 'ר' יהודה הלוי: בירורים בקורות חייו ויצירתו', ספר ישראל לוין, תל-אביב תשנ"ה, עמ' 843 806, עמ' ב, כרך, ובשלוחותיה בספרד העברית השירה, פליישר 'ע' (241-276 &eq;).

מ"ע פרידמן, ספר הודו ד (א) - חלפון ויהודה הלוי: לקורותיהם של סוחר משכיל ומשורר דגול על פי תעודות גניזת קהיר, ירושלים תשע"ג, עמ' 284 343.

ח' שירמן, 'חיי יהודה הלוי' (כולל: השלמות ל'חיי יהודה הלוי'), בספרו: לתולדות השירה והדראמה העברית, כרך א, ירושלים, תשל"ט, עמ' 250-341.

ח' שירמן, תולדות השירה העברית בספרד המוסלמית, עדכן והשלים ע' פליישר, ירושלים תשנ"ו, עמ' 122 123, 132 139 [על מחלוקת דונש ומנחם ותלמידיהם], 278-281 [רשב"ג ושמואל הנגיד], 346-349 [יוסף אבן חסדאי], 430 436 [ריה"ל ורמב"ע בגרנאדה]. כמו כן מומלץ לקרוא את העמודים המוקדשים לכל אחד מן המשוררים שידונו בשיעורים.

י' רצהבי, 'עיונים בדרכי שירתנו הספרדית', ספר ב' קורצויל, רמת-גן תשל"ה, עמ' 306 ואילך.

י' רצהבי, 'שירת יהודה הלוי בתקופת חייו האחרונה', ביקורת ופרשנות 27 (תשנ"א), עמ' 5 17.

A. Brener, Judah Halevi and his circle of Hebrew poets in Granada [also as an electronic resource], Leiden ; Boston : Brill/Styx, 2005

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 20 %
הגשת עבודה 80 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %

אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: